

Özen Aşut¹, Mahmut Talha Uçar², Ilgın Tımarcı³, Esra Çiçek⁴, Şeyma Yürsa Soğanda⁵, İpek Gündoğdu⁶, Nureddin Özdener⁷, Elçin Balcı⁸, Evrim Arslan⁹, Bengü Nehir Buğdaycı Yalçın¹⁰, Meltem Şengelen¹¹, Emine Baran Deniz¹², Sevinç Sütlü¹³, Ceren Varer Akpınar¹⁴, Hatice Nilden Arslan¹⁵, Ayşe Ferdane Oğuzöncül¹⁶, Mehmet Ali Kurger¹⁷, Raika Durusoy¹⁸, Türkan Günay¹⁹, Dilek Aslan²⁰

DOI: 10.17942/sted.1610972

Geliş/Received: 31.12.2024

Kabul/Accepted: 10.07.2025

Özet

Amaç: Halk sağlığının önlenabilir sorunları arasında ön sıralarda yer alan tütün kullanımı ile mücadele geniş kapsamlı çok disiplinli bir yaklaşım gerektirir. Bu yaklaşımın başarısı için merkezi kamu otoritesinin belediyelerle iş birliği içinde çalışması gerekmektedir. Türkiye’de belediyelerin tütün kontrolüyle ilgili sorumlulukları kanunlar ile belirlenmiştir. Dijital olanakların artması ile, yerel yönetimler web sitelerinde çalışmalarını yansıtabilmektedir. Web siteleri bu çerçevede tütün kontrolü çalışmalarının düzeyi hakkında ipuçları sağlayabilir. Bu araştırmanın amacı, Türkiye’nin il ve ilçe belediyeleri web sitelerinin tütün kontrolü açısından incelenmesidir.

Yöntem: Tanımlayıcı tipteki çalışmada Türkiye’deki 81 il ve 922 ilçenin web siteleri 20 araştırmacı tarafından 1-10 Ekim 2024 tarihleri arasında incelenmiştir. T.C. İçişleri Bakanlığı web sitesinden alınan il ve ilçe belediye listesinin tamamına ulaşılmak hedeflenmiştir. Veri analizi için SPSS 23.0 istatistiksel paket programı kullanılmıştır. Açık veri kullanıldığı için kurumsal izin ya da etik onam alınmamıştır.

Bulgular: 922 ilçe, 51 il, 30 büyükşehir belediyesi incelenmiştir. Toplam 1.003 belediyeden 182 belediyenin (% 18,1) uluslararası ağlara üye olduğu, 825’inin (%82,3) web sitesinin 2024 yılında güncellenmiş olduğu, 70 belediyenin (% 7,0) web sitesinin olmadığı belirlenmiştir. Belediyelerden 783’ünün (% 78,1) web sitesinde tütün kontrolü ile ilgili içerik bulunamamıştır. Tütün kontrolü içeriği güncel olmayan, ancak tütün kontrolü ile uyumlu 100 belediye (% 10,0), güncel ve tütün kontrolüyle uyumlu içerikler olan 32 belediye (% 3,2) vardır. Üç belediyenin web sitesinde tütün endüstrisi reklamı, bir belediyenin web sitesinde tütün endüstrisi sponsorluğu belirlenmiştir. Toplam belediyelerin 832’sinin (%83,0) sosyal medya hesabı vardır.

Sonuç: Tütün kontrolü konusunun web sitelerinde daha fazla yer alması ve güncel içeriklerle desteklenmesi, tütün mücadelesinde yerel yönetimlerin daha etkili olmalarına, kanunun yüklediği sorumluluklarını yerine getirmelerine ve genelde tütün kontrolüne katkı sağlayacaktır.

Anahtar Sözcükler: tütün kontrolü; belediyeler; internet; türkiye

* Bu araştırma, 5-7 Aralık 2024 tarihlerinde Ankara’da düzenlenen 8. Uluslararası-26. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuş ve “Tütün ile Mücadele Bildiri Ödülleri” kategorisinde birincilik ödülüne değer bulunmuştur. Ayrıntılı bilgilere <https://uhsk.org/2024/dosya/oduller.pdf> adresinden erişilebilmektedir.

¹ Prof. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0002-9604-4037)

² Uzm. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölümü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0002-1433-4832)

³ Arş. Gör. Dr., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölümü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0002-1135-6657)

⁴ PhD., Konya İl Sağlık Müdürlüğü (Orcid no: 0000-0003-4010-8596)

⁵ Dr., Sağlık Bakanlığı, Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü (0000-0003-2892-1373)

⁶ Arş. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölümü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0003-2218-4878)

⁷ Uzm. Dr., Adana İl Sağlık Müdürlüğü (Orcid no: 0000-0001-5165-6104)

⁸ Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölümü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0003-3203-198X)

⁹ Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Tayfur Ata Sokmen Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölümü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0003-1941-0221)

¹⁰ Uzm. Dr., Adıyaman Besni İlçe Sağlık Müdürlüğü (Orcid no: 0000-0002-5243-9790)

¹¹ Dr., Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölümü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0002-8257-765X)

¹² Kafkas Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölümü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0002-0865-0660)

¹³ Doç. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gerontoloji Bölümü, Gerontoloji Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0001-6847-1798)

¹⁴ Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölümü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0001-8168-6435)

¹⁵ Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölümü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0002-3237-7123)

¹⁶ Prof. Dr., İstanbul Arel Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölümü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0002-9820-9720)

¹⁷ Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölümü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0003-2672-1079)

¹⁸ Prof. Dr., Ege Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölümü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0003-1041-8462)

¹⁹ Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölümü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0002-0874-2637)

²⁰ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölümü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı (Orcid no: 0000-0002-4053-2517)

Özen Aşut¹, Mahmut Talha Uçar², Ilgin Tımarcı³, Esra Çiçek⁴, Şeyma Yüsrâ Soğanda⁵, İpek Gündoğdu⁶, Nureddin Özdener⁷, Elçin Balcı⁸, Evrim Arslan⁹, Bengü Nehir Buğdaycı Yalçın¹⁰, Meltem Şengelen¹¹, Emine Baran Deniz¹², Sevinç Sütlü¹³, Ceren Varer Akpınar¹⁴, Hatice Nilden Arslan¹⁵, Ayşe Ferdane Oğuzöncü¹⁶, Mehmet Ali Kurçer¹⁷, Raika Durusoy¹⁸, Türkan Günay¹⁹, Dilek Aslan²⁰

DOI: 10.17942/sted.1610972

Geliş/Received: 31.12.2024

Kabul/Accepted: 10.07.2025

Abstract

Objective: Tobacco use, ranked among the leading preventable public health issues, requires a comprehensive and multidisciplinary approach. The success of this approach depends on collaboration between central government authorities and municipalities. In Türkiye, the responsibilities of municipalities regarding tobacco control are defined by legislations. With the rise of digital tools, local governments can reflect their activities on their websites. In this context, websites can provide insights into the level of tobacco control efforts. This study aims to evaluate the websites of provincial and district municipalities in Türkiye in terms of tobacco control.

Methods: This descriptive study examined the websites of 81 provinces and 922 districts in Türkiye from October 1–10, 2024, by 20 researchers. The complete list of provincial and district municipalities was obtained from the Ministry of Interior's official website. Data were analyzed using the SPSS 23.0 statistical software package. As open data were used, no institutional permission or ethical approval was obtained.

Results: A total of 922 district, 51 provincial, and 30 metropolitan municipalities were examined, comprising 1,003 municipalities in total. Of these, 182 municipalities (18.1%) were found to be members of international networks, 825 (82.3%) had websites updated in 2024, and 70 (7.0%) had no website. Among the municipalities, 783 (78.1%) had no tobacco control-related content on their websites. Additionally, 100 municipalities (10.0%) had content compliant with tobacco control standards but not updated, while 32 municipalities (3.2%) had updated and compliant content. Tobacco industry advertisements were found on the websites of three municipalities, and one municipality's website displayed tobacco industry sponsorship. A total of 832 municipalities (83.0%) had social media accounts.

Conclusion: Including more tobacco control-related content on municipal websites and supporting this content with up-to-date information can enhance the effectiveness of local governments in tobacco control efforts, help them fulfill their legal responsibilities, and contribute to overall tobacco control.

Keywords: control; tobacco; municipalities; internet; türkiye

Giriş

Tütün kullanımı dünyada önlenabilir ölümlerin başlıca nedenlerinden biridir. Tütün kullanımı sekiz önde gelen ölüm nedeninden altısı için bir risk faktörüdür (1). Tütün kullanımı iskemik kalp hastalığı, kronik obstrüktif akciğer hastalığı, kanser, felç, diyabet ve diğer ölümcül ya da ölümcül olmayan birçok hastalıktan ölüm riskini artırır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 2023 yılında tütüne bağlı toplam 8,7 milyon ölüm rapor edilmiş olup bu ölümlerin yaklaşık 1,3 milyonu pasif içicilikten kaynaklanmaktadır (2). Dünya çapında tütün tüketiminin başta gelen biçimi (%90,0) sigara içmedir. Diğer popüler formlar arasında nargile, puro, pipo, bidi, sarma tütün, ısıtılmış tütün ürünleri ve dumansız tütün ürünleri yer almaktadır. Son yıllarda henüz etkileri bilinmeyen tütünsüz nikotin iletim sistemlerinin kullanımında da artış vardır (3,4).

Kıtalarla göre tütün kullanım sıklıkları Okyanusya'da %36,0, Asya'da %14,0, Avrupa'da %38,0, Amerika'da %31,0 ve Afrika %32,0'dir. DSÖ'ye göre tütün kullanımının sıklığı 2007'de %22,5'ten 2017'de %19,2'ye ve 2019'da %17,5'e düşmüştür (5-7). Erkeklerde sigara içme düzeyindeki düşüş belirgindir; 2007'de %37,1'den 2017'de %32,7'ye düşmüştür. Gelişmiş bölgelerde tütün kullanım oranlarında genel bir azalma eğilimi vardır; ancak Afrika gibi düşük ve orta gelirli bölgelerde tütün kontrol önlemlerine göre değişen artışlar görülmektedir. Sahra Altı Afrika'da tütün endüstrisinin artan çabaları tüketici pazarını artırmıştır (8). Hem Afrika'da hem Avrupa'da tütün kullanan genç kadınların sayısı artmaktadır (8,9). Orta Doğu'da ise 2000 ile 2019 yılları arasında tütün tüketim oranlarında genel bir düşüş yaşanmış ve bölgedeki bazı ülkeler tütün kontrol politikalarını iyileştirmiştir (10).

Türkiye'de kapsamlı tütün kontrolü politika ve uygulamalarına bağlı olarak tütün kullanımı prevalansında 2012 yılına kadar düşüş yaşanmıştır. Ancak denetimlerin yeterli olmaması, DSÖ'nün MPOWER önerilerinden uzaklaşılması nedeniyle son yıllarda tütün kullanım sıklığının giderek arttığı görülmektedir. Türkiye'de tütün kullanım sıklığı, 2008-2012 yılları arasında %31,2'den %27,1'e önemli bir düşüş göstermişken, 2012-2016 yılları arasında %31,6'ya yükselerek yeniden 2008 seviyelerine ulaşmıştır (12).

Tütün kullanımı halk sağlığına yönelik en büyük tehditlerden biridir. Tütünün yol açtığı sağlık sorunları ve ekonomik kayıplar dikkate alındığında, tütün kontrolü kapsamında yapılan her düzeyde çalışmanın yaşamsal önemi olduğu açıktır (13).

Tütün kullanımı ile mücadele interdisipliner bir yaklaşım gerektirmektedir. Mücadelenin yaygınlık kazanması ve başarılı olabilmesi için merkezi kamu otoritesinin belediyelerle, sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içinde çalışması çok önemlidir. Türkiye'de belediyelerin tütün kontrolü ile ilgili sorumlulukları; farkındalık çalışmalarının yanı sıra, 4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun ve Kabahatler Kanunu ile belirlenmiştir. Belediyeler il ve ilçe bağımlılıkla mücadele kurullarının aslı üyesidirler. Tütün Kontrolü Strateji Belgesi ve Eylem Planı'na göre yerel yönetimler sorumlu ve iş birliği yapılacak kurumlar arasındadır. Bu kapsamda belediyeler, tütün ürünlerinin zararları ve pasif etkilenim konusunda bilgilendirme çalışmaları yürütmek, iş birliği planları oluşturmak ve protokoller hazırlamakla yükümlüdür. Ayrıca, tütün ürünlerinin sağlık ve sosyal zararları hakkında toplum geneline bilinçlendirmek ve özellikle kadınlara yönelik olarak, kendilerini, ailelerini ve çevrelerini koruma odaklı eğitim ve farkındalık faaliyetleri düzenlemek belediyelere verilen önemli görevler arasındadır (14).

Bu konuda sınırlı yetkisi olan belediyelerin özellikle topluma en yakın yönetim birimleri olmaları nedeniyle işlevlerinin artırılması ve farkındalık çalışmalarının yaygınlaştırılması için daha çok çabaya gereksinim vardır. Tütün ürünlerinin çevresel etkileri, özellikle sigara izmaritleri, önemli bir çevre kirliliği kaynağıdır. Belediyelerin bu konuda yasal sorumlulukları vardır (örneğin; 4207 sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Kanunu). Belediyelerin tütün atıklarının çevreye zarar vermesini önlemek için atık yönetim planı geliştirmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin aksine özellikle daha yüksek gelirli toplumlarda yerel yönetimlerin tütün kontrolü alanındaki yetki, sorumluluk ve etkinlikleri kapsamlı tütün kontrolünün geniş bir alanını kapsayıcı niteliktedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde de eyalet yerel yönetimleri, sigara

içme düzeyini azaltmak için yasa, diğer mevzuat ve düzenlemeler ile medya kampanyalarını etkili bir biçimde uygulamaktadır. Örneğin, 2001 ile 2012 arasında, 100'den fazla eyalet tütün vergisini artırmıştır. New York Eyaleti ve New York Şehri, Massachusetts ve Kaliforniya tütün kontrolünde başarılı örnekler arasındadır. Massachusetts, tütün vergilerini artırma, medya kampanyalarını finanse etme ve dumansız havaya yönelik yönetmelikler çıkarma gibi güçlü tütün kontrolü çabalarını erken benimseyen yönetimlerden biri olmuştur (15). Belediye meclisi kararlarıyla bazı ülkelerde sigara içme yasakları açık havaya taşınmış, çocuk parklarında, merkez parklarda ve plajlarda açık alanda sigara içilmesi yasaklanmıştır (16).

İngiltere'de Newcastle Kent Konseyi "Tütün Kontrolü Yerel Yönetimler Bildirgesi" hazırlamıştır. Böylece yerel yönetim tütün kontrolünün temel halk sağlığı çalışmalarının bir parçası olmasını sağlamayı taahhüt etmektedir. Mayıs 2013'te başlatıldığından beri, ülke çapında 120'den fazla kent konseyi Bildirgeyi imzalamıştır. Bildirge 2022 Tütünsüz Gününde (9 Mart 2022), hükümetin İngiltere'yi 2030 yılına kadar dumansız yapma hedefi ve National Health Service'nin (NHS – İngiltere Ulusal Sağlık Sistemi) sigarayı bırakma desteğini artırma taahhütleriyle uyumlu hale getirmek için yeniden etkinleştirilmiştir (17). Ayrıca tüm yerel yönetimlerin, yerel bir tütün kontrol stratejisi geliştirmesi önerilmektedir. Faaliyet denetimi, konseyin ilgili inceleme komitesi tarafından yapılabilmektedir (18).

Yerel yönetimler toplumun tütün etkisinden korunması için çocuklar ve gençler arasında sigara ve kullanımının sosyal kabul edilebilirliğini azaltmak, çocukların ve gençlerin toplu alanlarda ve etkinliklerde tütün dumanına ve aerosollere maruz kalımlarını önlemek, sigara içen kişilere sigarayı bırakma bilgisi sağlamak, kapsamlı tam dumansız politikalar geliştirmek ve uygulamak gibi çeşitli eylem planları yapmaya özendirilmektedir (19).

Dijital olanakların artması ile, belediyeler çalışmalarına web sitelerinde güncel ve ayrıntılı olarak yer verebilmektedir. Bu siteler belediyelerin çalışma öncelikleri hakkında ipuçları sunmaktadır. Belediyelerin web sitelerinin tütün kontrolü açısından incelenmesi de bu çerçevede tütün

kontrolü ile ilgili yapılan yerel çalışmaların ne düzeyde olduğuna ilişkin fikir verebilmektedir. Bu araştırma, Türkiye'de 81 il ve tüm ilçe belediyelerinin web sitelerinin tütün kontrolü açısından incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

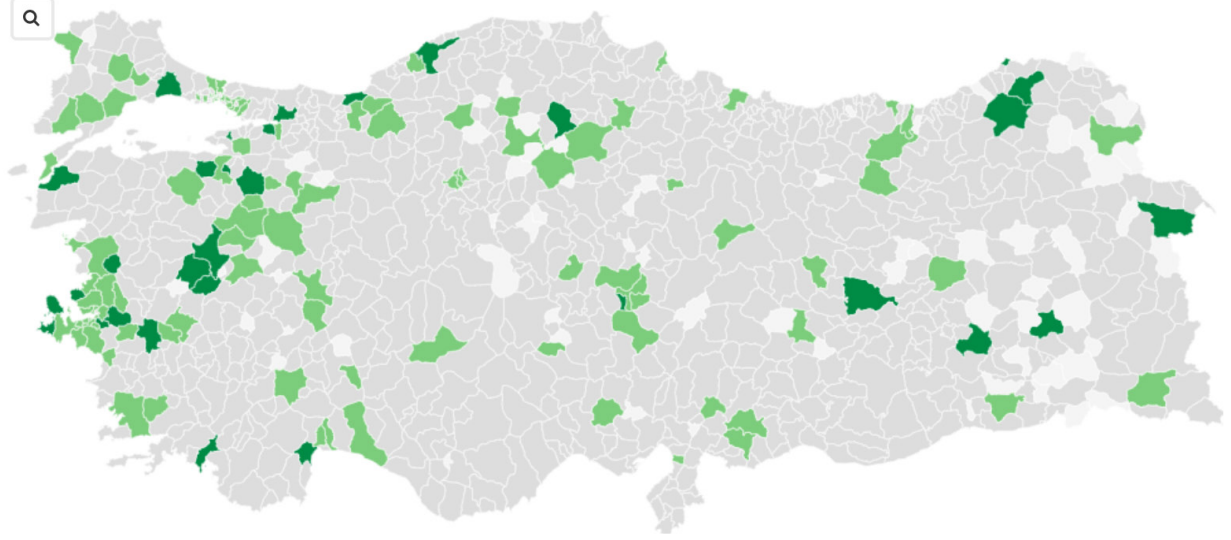
Tanımlayıcı tipteki araştırmada Türkiye'deki 81 il ve 922 ilçenin web siteleri 20 araştırmacı tarafından 1-10 Ekim 2024 tarihleri arasında incelenmiştir. T.C. İçişleri Bakanlığı resmi web sitesinden alınan il ve ilçe belediyeleri listesinin tamamına ulaşılmak hedeflenmiş, herhangi bir örneklem seçilmemiştir (20). Çalışmanın değişkenleri; belediye tipi, uluslararası ağda olma durumu, web sitesinin varlığı ve güncelliği, tütün kontrolü açısından içerik varlığı, tütün endüstrisi reklam ve sponsorluklarının varlığı, sosyal medya hesabı varlığı ve tipidir.

Veriler Google Forms® aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmacılar ve yerel yönetimler kodlanarak bu kodlar forma işlenmiştir. Ayrıca belediyenin tipi (büyükşehir, il, ilçe), yerel yönetimin uluslararası bir ağa bağlı olma durumu, web sitesinin varlığı ve güncel olma durumu, web sitesinde tütün kontrolü içeriğinin varlığı, varsa güncelliği ve tütün kontrolü normları ile uyumlu olup olmadığı, tütün endüstrisi reklam ve sponsorluğunun bulunup bulunmadığı, sitede sosyal medya hesabı varlığı araştırılmıştır. Tütün kontrolü içeriğinin varlığı tütün kontrolü içeriği var (tütün kontrolü ile uyumlu ve güncel, tütün kontrolü ile uyumlu ve güncel değil, tütün kontrolü ile uyumlu ve tarih yok) ve tütün kontrolü içeriği yok (tütün kontrolü ile uyumlu değil ve güncel, tütün kontrolü ile uyumlu değil ve güncel değil, tütün kontrolü içeriği yok) şeklinde gruplandırılarak analizlere dahil edilmiştir.

Veri analizi için SPSS® -23.0 istatistiksel paket programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler birim sayısı (n) ve yüzde (%) olarak verilmiştir. Kategorik değişkenler arası ilişki Ki-kare testi ve Fisher'ın kesin testi ile değerlendirilmiştir. İstatistiksel anlamlılık sınırı olarak $p < 0,05$ kabul edilmiştir. Web siteleri açık erişimli olduğu için herhangi bir kurumsal izin ya da etik onam alınmamıştır. Araştırmanın yalnızca web siteleri üzerinden yapılması, sonuçların yerel yönetimlerin tüm tütün kontrolü faaliyetlerine genellenememesi başlıca kısıtlılıklar arasındadır.

Harita 1. Türkiye’de İlçe Belediyelerinin Web Sitelerinin Tütün Kontrolü İçeriği Değerlendirmesi Haritası

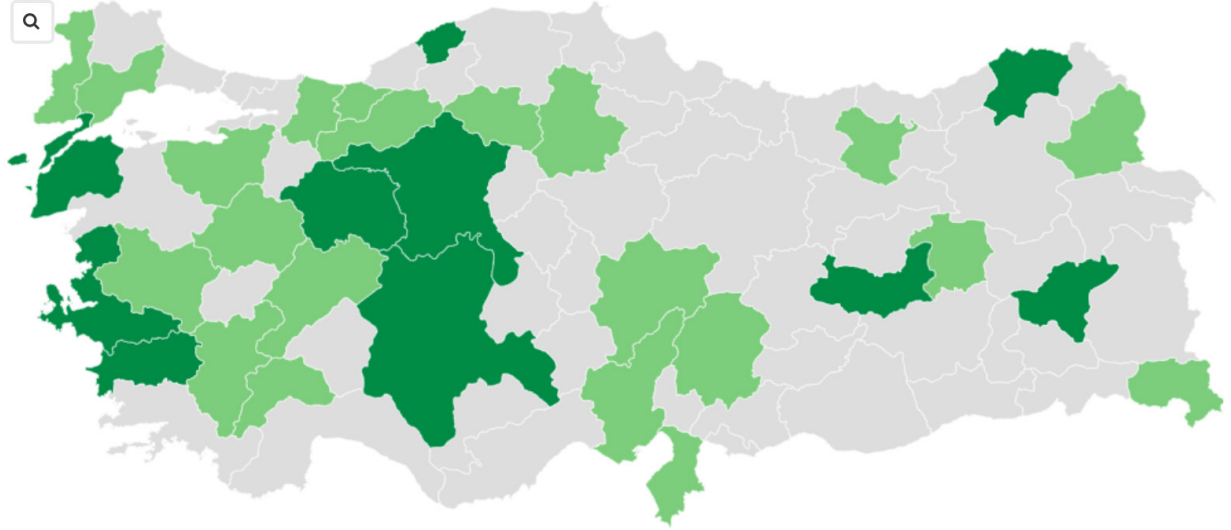
İçerik Var, Güncel Değil İçerik Yok Web Sitesi Yok İçerik Var, Güncel

Source: HDX

Harita 2. Türkiye’de İl ve Büyükşehir Belediyelerinin Web Sitelerinin Tütün Kontrolü İçeriği Değerlendirmesi Haritası

İçerik Var, Güncel Değil İçerik Yok İçerik Var, Güncel

Source: HDX, Simple maps (points)

Bulgular

İncelenen 922 ilçe, 51 il ve 30 büyükşehir belediyesi bulunmaktadır (n=1.003). Harita 1

ve 2’de belediyelerin tütün kontrolüne ilişkin içeriklerinin varlığı görülmektedir.¹

¹ Harita 1 ve Harita 2, çevrimiçi bağlantılar üzerinden interaktif olarak incelenebilmektedir: İlçe Belediyelerinin Web Sitelerinin Tütün Kontrolü İçeriği Değerlendirmesi Haritası: <https://public.flourish.studio/visualisation/19640751/> İl ve Büyükşehir Belediyelerinin Web Sitelerinin Tütün Kontrolü İçeriği Değerlendirmesi Haritası: <https://public.flourish.studio/visualisation/19783460/>

Belediyelerin sosyal medya hesaplarına ilişkin bazı özellikler Tablo 1’de yer almaktadır. Belediyelerin 783’ünün (% 78,1) web sitesinde bütün kontrolü ile ilgili herhangi bir içerik bulunmadığı görülmüştür. Ayrıca, 7 belediyenin (%0,7) bütün kontrolü ile ilgili içeriğe sahip olduğu, ancak paylaşım tarihine erişilemediği belirlenmiştir. Toplam 1.003 belediyeden 821’inin (%81,9) herhangi bir uluslararası ağ üyeliği bulunmadığı, 182 belediyenin (% 18,1) ise uluslararası ağlara üye olduğu belirlenmiştir. 1.003 belediyeden 825’inin (%88,4) web sitesinin 2024 yılı içerisinde güncellenmiş olduğu, 108 belediyenin (% 11,6) web sitesinin 2024 yılında güncellenmediği ve 70 belediyenin (%7,0) web sitesinin hiç olmadığı saptanmıştır.

İncelenen 1.003 belediyeden 832’sinin (%83,0) web sitesinde bir veya daha çok sosyal

medya hesabının bulunduğu, 171 belediyenin (% 17,0) ise web sitesinde sosyal medya hesabı olmadığı belirlenmiştir. Belediyelerin çoğunlukla birden fazla sosyal medya hesabı kullandıkları saptanmıştır; 226 (%22,5) belediyenin üç, 310 (%30,9) belediyenin dört, 117 (% 11,7) belediyenin beş sosyal medya hesabı bulunmaktadır. Sosyal medya sıralamasında Facebook® birinci, X® ikinci, Instagram® üçüncü sırada yer almaktadır (Tablo 1).

Belediyelerin bütün kontrolü ile ilgili içeriklerinin ayrıntıları Tablo 2’de yer almaktadır. Bütün kontrolü içeriği güncel olmayan (2024 yılından önce), ancak bütün kontrolü normları ile uyumlu olan 100 belediye (% 10,0) varken, 32 belediyenin (% 3,2) web sitesinde güncel (2024 yılı içinde) ve bütün kontrolü normları ile uyumlu

Tablo 1. Belediyelerin web ve sosyal medya kullanım durumları (Türkiye, 2024).

Web sitesinin özelliği	Var		Yok		Toplam
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı
Web sitesi varlığı	933	93,0	70	7,0	1.003
Web sitesi 2024 güncelliği	825	88,4	108	11,6	933
Sosyal medya yönlendirmesi	832	83,0	171	17,0	1.003
Facebook®	771	92,7	61	7,3	832
X®	688	82,7	144	17,3	832
Instagram®	666	80,1	166	19,9	832
Youtube®	474	57,0	358	43,0	832
LinkedIn®	91	10,9	741	89,1	832
WhatsApp kanalı®	189	22,7	643	77,3	832
Uluslararası ağ üyeliği	182	18,1	821	81,9	1.003

Tablo 2. Web sitesinde bütün kontrolü içeriği olan belediyelerde il ve ilçelere göre içeriğin niteliği (Türkiye, 2024).

Bütün kontrolü içerik niteliği	İl		İlçe		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Bütün kontrolü ile uyumlu, güncel	9	11,1	23	2,5	32	3,2
Bütün kontrolü ile uyumlu, güncel değil	17	21,0	83	9,0	100	10,0
Bütün kontrolü ile uyumlu değil	4	4,9	7	0,7	11	1,0
Bütün kontrolü içeriği yok	50	61,8	733	79,5	783	78,1
İçerik var, tarih yok	1	1,2	6	0,7	7	0,7
Web sitesi yok	-	-	70	7,6	70	7,0
Toplam	81	100,0	922	100,0	1.003	100,0

içerikler yer almaktadır. Ayrıca, tütün kontrolü içeriği güncel olmayan (2024 yılından önce) ve tütün kontrolü ile uyumlu olmayan 8 belediye (%0,8) ile güncel (2024 yılı içinde) ancak tütün kontrolü ile uyumlu olmayan 3 belediye (%0,3) bulunmaktadır.

Web sitelerinin yerel yönetim düzeyine göre güncel ve uyumlu tütün kontrolü içeriğine sahip olma durumları Tablo 3'te sunulmaktadır.

Büyükşehir belediyelerinin %13,3'ü (4 belediye), diğer illerin %9,8'i (5 belediye), ilçelerin ise %2,5'i (23 belediye) tütün kontrolü normları ile uyumlu ve güncel web sitesi içeriklerine sahiptir. İl belediyeleri ile ilçe belediyeleri bu açıdan karşılaştırıldığında fark istatistiksel olarak önemli

bulunmuştur ($p<0,001$).

Tablo 4 içeriğinde belediyelerin bazı özelliklerine göre tütün kontrolü içeriğine sahip olma durumları yer almaktadır. Bölgelere göre değerlendirmede, Marmara ve Ege-Akdeniz bölgelerinde tütün kontrolü içeriği sıklığı, diğer bölgelere göre daha yüksektir (Ki kare=38,762, $p<0,001$).

Uluslararası bir ağa üye olan belediyelerin web sitelerinde tütün kontrolü içeriği olma sıklığı (%7,1) herhangi bir ağa üye olmayan belediyelerin web sitelerinde tütün kontrolü içeriği olma sıklığından yüksektir (%2,3) (Ki kare=11,246; $p<0,001$).

Tablo 3. Web sitelerinin yerel yönetim düzeyine göre güncel ve uyumlu tütün kontrolü içeriğine sahip olma durumlarının değerlendirilmesi (Türkiye, 2024).

Yerel yönetim düzeyi	Tütün kontrolü içeriği						Ki-kare	p
	Var		Yok		Toplam			
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde*		
İl Belediyesi, Büyükşehir	4	13,3	26	86,7	30	2,9	18,660	<0,001
İl Belediyesi, Büyükşehir değil	5	9,8	46	90,2	51	5,2		
İlçe Belediyesi	23	2,5	899	97,5	922	91,9		
Toplam	32	3,2	971	96,8	1.003	100,0		
*Sütun yüzdesi								

Tablo 4. Belediyelerin bazı özelliklerine göre tütün kontrolü içeriğine sahip olma durumlarının değerlendirilmesi (Türkiye, 2024).

Özellik	Tütün kontrolü içeriği						Ki-kare	p
	Var		Yok		Toplam			
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde*		
Bölge (n=904)								
Marmara	40	26,0	114	74,0	154	17,1	38,762	<0,001
Ege-Akdeniz	51	21,5	186	78,5	237	26,2		
Doğu-Güney Doğu Anadolu	10	5,8	162	94,2	172	19,0		
İç Anadolu - Karadeniz	36	10,6	305	89,4	341	37,7		
Uluslararası ağa üyelik (n=1.003)								
Var	13	7,1	169	92,2	182	18,1	11,246	<0,001
Yok	19	2,3	802	97,7	821	81,9		
*Sütun yüzdesi								

Yapılan ayrıntılı incelemede üç belediyenin (%0,3) web sitesinde bütün endüstrisi reklamı yer aldığı görülmüştür. Bir belediyenin (%0,1) web sitesinde bütün endüstrisi sponsorluğu saptanmıştır.

Tartışma

Yapılan araştırmada belediyelerin yalnızca %3,2'sinin web sitesinde güncel ve bütün kontrolü ile uyumlu içerikler yer almıştır. 2019 yılında Van Edremit Belediyesi'nin sosyal medya faaliyetlerinin belediyenin X sayfası üzerinden yapılan bir çalışmada, paylaşımların genellikle pandemi kısıtlamaları, hava durumu bildirimleri gibi konular olduğu görülmüştür (21). Yerel yönetimler tarafından sosyal medyanın kullanımı özellikle kriz dönemlerinde halkın bilgilendirilmesi ve farkındalıklarının artırılması için kritik öneme sahiptir. Sosyal medyanın yalnızca görünen halk sağlığı krizi ve felaketlerinde değil, aynı zamanda sessiz pandemi olan bütün bağımlılığı için de kullanılması sağlıkla ilgili davranışların şekillendirmesinde önemli rol oynayabilir.

Yapılan araştırmada belediyelerin yaklaşık dörtte üçünün (%78,1) web sitesinde bütün kontrolü ile ilgili içerik olmadığı görülmüştür. 2018 yılında dokuz büyükşehir belediyesinin sağlık uygulama hizmetlerinin değerlendirildiği bir çalışmada engellilere ve yaşlılara yönelik hizmetlerin daha fazla öne çıktığı, laboratuvar hizmetlerinin ise en az önemli olduğu görülmüştür (22). Ancak, 5393 sayılı Belediyeler Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda sağlık hizmetlerine yer verilmesine karşın, bu hizmetlerin nasıl uygulanacağına ilişkin eksiklikler vardır.

Yapılan araştırmanın önemli sonuçlarından birisi de üç belediyenin web sitesinde bütün endüstrisi reklamı, bir belediyenin web sitesinde ise bütün endüstrisi sponsorluğu olmasıdır. Ülkemiz, 2004 yılında Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi'ni imzalayarak tütünle mücadelede önemli bir taahhütte bulunmuştur. Ancak, bazı belediyelerin bütün firmalarından bağış kabul ettiği ve bu firmaların reklamlarını yayınladığı gözlemlenmiştir. Bu durum hem Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi'ne hem de ülkemizin yasal düzenlemelerine aykırıdır. Yerel yönetimlerin, tütünle mücadele konusunda örnek bir tutum sergilemeleri ve bu tür uygulamalardan kesinlikle kaçınmaları gerekmektedir. Devletin, bu tür ihlalleri önlemek için denetim mekanizmalarını güçlendirmesi, bağış ve reklam faaliyetlerini şeffaf

bir şekilde izleyebileceği bir sistem oluşturması önem taşımaktadır.

İngiltere'de yapılan bir çalışma, yerel yönetimlerin bütün ve diğer sağlığa zararlı ürünlerin kontrolüne yönelik politika uygulamalarını değerlendirmiş ve yerel yönetimlerin yalnızca %32,0'ının bu konuda bir politikaya sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmada, politikaların kapsam ve uygulama açısından farklılıklar ve tutarsızlıklar içerdiği belirtilmiş, herhangi bir politikanın varlığının bile halk sağlığı açısından değerli bir adım olduğu vurgulanmıştır (23).

Yapılan araştırmada belediyelerin yaklaşık beşte birinin (%18,1) uluslararası ağlara üye olduğu görülmüştür. Belediyeler ulusal alanda olduğu gibi uluslararası alanda da bilgi ve deneyim paylaşımı yapmakta olup sorunlarını çok hızlı ve az maliyetle çözebilmek için ortak proje ve iş birliği yapmaktadır (24). Türkiye'de yerel yönetimlerden büyükşehir belediyeleri, büyükşehir ilçe belediyeleri, il belediyeleri, ilçe belediyeleri, il özel idareleri ve birlikler uluslararası kuruluşlara üye olabilmektedir. Yapılan bir çalışmada Türkiye'nin 88 uluslararası üyeliği bulunmaktadır. Ayrıca 29 ilde yerel yönetimlerin uluslararası üyeliği bulunmaz iken, ilk üçte yer alan büyükşehir belediyesi iller ise İstanbul, Bursa ve Ankara olmuştur (25). Günümüzde yerel yönetimlerin işleyişinde küreselleşme ve teknolojinin etkisiyle bir değişim olmaktadır. Ülkemizde yerel yönetimlerin uluslararası ağlara üyeliklerinin artması halkın istekleriyle bağlantılı olabilir. Belediyelerin uluslararası üyelikleri sayesinde kent yönetimi, sosyal kültürel hizmetler, eğitim hizmetleri, çevre, enerji, gıda güvenliği, iklim değişikliği, kadınlara, gençlere ve engellilere yönelik hizmetler, sağlık ve yaşam kalitesinin korunması vb. alanlarda ilerlemeler beklenmektedir.

Yapılan araştırmada belediyelerin %82,3'ünün web sitelerinin 2024 yılında güncellenmiş olduğu görülmüştür. Belediye web sitelerinin güncellenme sıklığını inceleyen bir çalışmada, 75 ilin web sitesinin günlük olarak güncellenme sıklığı %55,0 olarak bulunurken; %45,0'ının günlük olarak güncellenmediği saptanmıştır (26). Web sitelerinin düzenli olarak güncellenmesi gerekmektedir. Çünkü halk bu siteleri güncel ve güvenilir bilgiye ulaşmak için ziyaret etmektedir. Belediyeler, Tütün Kontrolü Strateji Belgesi ve

Eylem Planı çerçevesinde kendilerine yüklenen, tütün ürünlerinin sağlık ve sosyal zararlarına ilişkin toplumu bilinçlendirme ve bu zararları önlemeye yönelik faaliyetler yürütme sorumluluğunu, toplumun geniş kesimlerine hitap edecek şekilde yerine getirme ve iş birliği sağlama görevini web siteleri aracılığıyla etkin bir biçimde yerine getirememiştir. Belediyelerin web içeriğini daha kolay güncellemek ve değiştirebilmek için bazı teknik altyapıları sitelerine entegre etmeleri gereklidir. Ek olarak, halka sunulan duyuru, bilgi ve belgelerin de ekleme, güncellenme ve yenilenme tarihleri sunulmalı ve zamanı geçmiş olanlar da kaldırılmalıdır.

Yapılan araştırmada, belediyelerin yaklaşık onda birinin (%7,0) web sitesinin bulunmadığı saptanmıştır. Türkiye’de 51 il (büyükşehirler hariç) il belediyelerinin web sitelerinin işlevselliği üzerine yapılan bir çalışmada il belediye web sitelerine erişim sıklığı %67,0 ile “yeterli” düzeyde bulunmuştur (27). Belediyelerin web siteleri, ilgili il veya ilçede yaşayan halka yönelik çeşitli hizmetleri sunmaktadır. Araştırmaya konu olan tütünle mücadele konusundaki içeriklerle birlikte nöbetçi eczane bilgileri, hava durumu tahminleri, haberler ve basın duyuruları, il veya ilçe ile ilgili istatistikler gibi çok geniş yelpazede bilgilere erişim sağlamaktadır.

Belediyelerin web sitelerinin incelendiği bu araştırmada belediyelerin %83,0’ının web sitesinde bir veya daha çok sosyal medya hesabının olduğu görülmüştür. Belediyelerin çoğunlukla birden fazla sosyal medya hesabı kullandıkları saptanmıştır; belediyelerin %22,5’inin üç, %30,9’unun dört, %11,7’sinin beş sosyal medya hesabı bulunmaktadır. Büyükşehir belediyelerinin sosyal medya kullanımlarının Facebook® ve X® üzerinden incelendiği bir başka çalışmada neredeyse bütün büyükşehir belediyelerinin Facebook® ve X® hesaplarının olduğu görülmüştür (28). “We Are Social” 2024 yılı raporuna göre son bir ay içinde 16 ile 64 yaş grubunda her on internet kullanıcısından yaklaşık dokuzu sosyal ağları ve mesajlaşma platformlarını kullanmaktadır. Türkiye’de sosyal medyayı aktif kullanma sıklığı %77,3’tür (29).

Yapılan araştırmada sosyal medya sıralamasında birinci sırada Facebook yer almakta olup bunu X® ve Instagram® izlemektedir. Türkiye’de ise en fazla kullanıcısı olan sosyal medya platformlarının

sırasıyla YouTube®, Tik Tok®, Facebook®, Instagram®, X® ve LinkedIn® olduğu görülmüştür (30).

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak bu araştırmada, Türkiye’de belediyelerin büyük çoğunluğunun (%78,1) web sitelerinde tütün kontrolüne yönelik herhangi bir içeriğin bulunmadığı, yalnızca %3,2’sinde güncel ve tütün kontrolü ile uyumlu içeriklerin yer aldığı belirlenmiştir. Bu durum, belediyelerin tütünle mücadelede daha aktif bir rol üstlenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Tütün kontrolü içeriğinin, özellikle sosyal medya hesabı olan ve uluslararası ağa üye belediyelerde daha sık yer alması, bu platformların halk sağlığı farkındalığını artırmada etkili bir araç olabileceğini göstermektedir. Ancak, bu tür içeriklerin yetersizliği, belediyelerin tütün kontrolüne yönelik stratejik planlama ve uygulamalarını güçlendirme gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, tütün endüstrisi reklam ve sponsorluğunun bazı belediyelerin web sitelerinde yer alması, yasal düzenlemelerin ve kontrol mekanizmalarının daha sıkı uygulanmasının gerektiğini göstermektedir.

Ülkemizde de belediyelerin tütün kontrolü faaliyetlerini yürüttükleri ortak bir politikaya sahip olmaları ve bunu politik kararlılık göstererek uygulamaları tütünle mücadelede büyük öneme sahiptir. Bu çabaların, tütün kontrolüne yönelik içerik üretmenin ötesine geçerek, kapsamlı ve uygulanabilir politikalar geliştirilmesi gerekmektedir. Böyle bir yaklaşım, tütünle mücadelede daha etkili sonuçlar elde edilmesini ve halk sağlığı üzerinde kalıcı ve olumlu etkiler yaratılmasını sağlayacaktır.

Yerel yönetimlerin tütün kontrolüyle ilgili daha fazla farkındalık yaratmak için web sitelerini etkili kullanması önerilmektedir. Web sitelerinde güncel ve uyumlu içeriklerin artırılması, halkın bilinç düzeyini yükseltmeye ve tütünle mücadelede daha etkili sonuçlar elde edilmesine katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda, yerel yönetimlerin tütün kontrolüne ilişkin politikalarını güçlendirmesi, dijital platformları daha etkin ve bilinçli kullanmaları önem taşımaktadır.

İletişim: Mahmut Talha Uçar
E-Posta: drtalhaucar@gmail.com

Kaynaklar

1. WHO. MPOWER: A policy package to reverse the tobacco epidemic. Geneva: World Health Organization; 2024. Accessed March 24, 2024, at <https://www.afro.who.int/publications/mpower-policy-package-reverse-tobacco-epidemic>
2. WHO. WHO Report on the Global Tobacco Epidemic 2023: Protect people from tobacco smoke. Geneva: World Health Organization; 2023. Accessed March 26, 2024, at <https://escholarship.org/content/qt7x18m7f9/qt7x18m7f9.pdf>
3. WHO. Fact Sheet: Tobacco. Geneva: World Health Organization; 2023. Accessed March 26, 2024, at www.who.int
4. WHO. Non-communicable Diseases Status Report. Geneva: World Health Organization; 2014. Accessed March 26, 2024, at <http://www.who.int/nmh/publications/ncd-status-report-2014/en/>
5. WHO. WHO Report on the Global Tobacco Epidemic, 2019. Geneva: World Health Organization; 2019. Accessed March 26, 2024, at <https://www.who.int/publications/i/item/9789241516204>
6. WHO. WHO Report on the Global Tobacco Epidemic, 2021: Addressing new and emerging products - Electronic Nicotine Delivery Systems (ENDS). Geneva: World Health Organization; 2021. Accessed March 26, 2024, at <https://escholarship.org/content/qt0014f8hx/qt0014f8hx.pdf>
7. Jafari A, Rajabi A, Gholian-Aval M, Peyman N, Mahdizadeh M, Tehrani H. National, regional, and global prevalence of cigarette smoking among women/females in the general population: a systematic review and meta-analysis. *Environ Health Prev Med*. 2021 Dec;26(1):5.
8. WHO. Facts on tobacco control in the African region. Africa: WHO Regional Office; 2012.
9. WHO. Prevalence of tobacco and e-cigarette use in young people in the WHO European Region. Europe: WHO Regional Office; 2022.
10. Fouad H, Commar A, Hamadeh RR, El Awa F, Shen Z, Fraser CP. Smoking prevalence in the Eastern Mediterranean Region. *East Mediterr Health J*. 2020;26(01):94–101.
11. World Health Organization. 2012 GATS Fact Sheet Turkey (2008 comparison). Geneva: World Health Organization; 2012. Accessed December 31, 2024, at [https://www.who.int/publications/m/item/2012-gats-fact-sheet-turkey-\(2008-comparison\)](https://www.who.int/publications/m/item/2012-gats-fact-sheet-turkey-(2008-comparison))
12. World Health Organization. 2016 GATS Fact Sheet Turkey. Accessed December 31, 2024 at <https://www.who.int/publications/m/item/2016-gats-fact-sheet-turkey>
13. Nicolaou SA, Heraclides A, Markides KS, Charalambous A. Prevalence and social determinants of smoking in the adult Greek Cypriot population. *Hippokratia*. 2016 Oct-Dec;20(4):284-91. PMID: 29416301; PMCID: PMC5788227.
14. T.C. Sağlık Bakanlığı. Tütün Kontrolü Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023). Accessed December 26, 2024 at <https://dosyaism.saglik.gov.tr/Eklenti/41034/0/tutunkontrolustratejibelgesiveeylemplani.pdf>
15. NYC Parks. Smoke-Free Parks and Beaches: NYC Parks. Accessed December 26, 2024 at <https://www.nycgovparks.org/facility/rules/smoke-free>
16. U.S. National Cancer Institute. Successful state and local government antismoking efforts. Accessed October 14, 2024 at <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK206882/>
17. Action on Smoking and Health (ASH). Local Government Declaration on tobacco control. Accessed October 14, 2024 at <https://ash.org.uk/resources/local-toolkit/the-local-government-declaration-on-tobacco-control>
18. Local Government Association. Tobacco control: How do you know that your council is doing all it can to reduce smoking-related harm? Accessed October 14, 2024 at https://www.local.gov.uk/sites/default/files/documents/22.44_Must_Know_Guide_On_Tobacco_Control_05.pdf
19. VicHealth. Strengthening tobacco control at a local level: What are the benefits for councils? Accessed October 14, 2024 at https://www.vichealth.vic.gov.au/sites/default/files/2023-08/6SM_Strengthening_Tobacco_Control.pdf
20. T.C. İçişleri Bakanlığı. Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri. Accessed December 31, 2024 at <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkildariBolumleri.aspx>
21. Eryeşil K, Alptürker H, Taşpınar Y. Yerel yönetimlerde sosyal medya kullanımı üzerine bir araştırma: Van Edremit belediyesi örneği.

- Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Van Özel Sayısı 2021;831-54.
22. Ertaş MF, Eker HH, Güngör Ketenci P. Yerel yönetimlerde sağlık hizmetleri uygulamalarının karşılaştırmalı değerlendirilmesi. *Gevher Nesibe Journal of Medical&HealthSciences* 2022;7(21):100-19.<http://doi.org/10.5281/zenodo.7391421>
23. McKevitt S, White M, Petticrew M, et al. Characterizing restrictions on commercial advertising and sponsorship of harmful commodities in local government policies: a nationwide study in England. *Journal of Public Health*. 2023;45(4):878-87.
24. Sezgin NY. Belediyelerin uluslararası kuruluşlara üyelikleri ve uluslararası iş birliklerine ilişkin rehber. *Türkiye Belediyeler Birliği*; 2024.
25. Akman Ç. Türkiye’de yerel yönetimlerin uluslararası kuruluşlara üyelikleri üzerine bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2017;22(2):485-510.
26. Aktel Y. İl belediye web sitelerinin işlevselliği üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2009;14(2):223-40.
27. Alat B. Türkiye’de il belediye web sitelerinin işlevselliği üzerine bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2018;28(1):93-114.
28. Solmaz B, Görkemli HN. Büyükşehir belediyeleri ve sosyal medya kullanımı. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 2012;18:9-20.
29. We Are Social. 2024: Global ve Türkiye verileriyle dijital dünya. Accessed at <https://www.clicksus.com/we-are-social-2024-global-ve-turkiye-raporu-ozeti>
30. Anadolu Ajansı (AA). Dünya nüfusunun yüzde 62’si sosyal medya kullanıyor. Accessed at <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/dunya-nufusunun-yuzde-62si-sosyal-medya-kullaniyor/3261985>